

РОЗДІЛ 1 – ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА: ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ

УДК 373.3/5.07.014.62 – 042.2(091) (477) «195/2010»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ВНУТРІШНЬОШКІЛЬНОГО КОНТРОЛЮ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЦІ ПРОТЯГОМ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XX СТ. – ПОЧАТКУ XXI СТ.

Гош В. Є., асистент

Київський медичний університет УАНМ, вул. Л. Толстого, 9, м. Київ

vikajena86@mail.ru

У статті проведено порівняльний аналіз з проблеми особливостей розвитку теорії внутрішньошкільного контролю у вітчизняній педагогіці у другій половині XX ст. – початку XXI ст. Визначено особливості розвитку теорії внутрішньошкільного контролю у вітчизняній педагогіці у другій половині XX ст. – початку XXI ст. Проведено аналіз практики управління в історії загальноосвітньої школи.

Ключові слова: внутрішньошкільний контроль; особливості розвитку теорії внутрішнього шкільного контролю; вітчизняна педагогіка.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ РАЗВИТИЯ ТЕОРИИ ВНУТРИШКОЛЬНОГО КОНТРОЛЯ В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ПЕДАГОГИКЕ НА ПРОТЯЖЕНИИ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XX СТ. – НАЧАЛА XXI СТОЛЕТИЯ

Гош В. Е., ассистент

Киевский медицинский университет УАНМ, УЛ. Толстого, 9, г. Киев

vikajena86@mail.ru

В статье проведен сравнительный анализ проблемы особенностей развития теории внутришкольного контроля в отечественной педагогике во второй половине XX ст. – начала XXI ст. Выявлены особенности развития теории внутришкольного контроля в отечественной педагогике во второй половине XX ст. – начала XXI ст. Проведен анализ практики управления в истории общеобразовательных учреждений.

Ключевые слова: внутришкольный контроль, особенности развития теории внутришкольного контроля, отечественная педагогика.

COMPARATIVE ANALYSIS OF FEATURES OF INTRA SCHOOL CONTROL THEORY IN DOMESTIC PEDAGOGY IN THE SECOND HALF OF XX CENTURY - THE BEGINNING OF XXI CENTURY

Ghosh V. E., assistant

Kyiv Medical University of UAFM, L. Tolstoho? Str.,9, Kyiv

vikajena86@mail.ru

This article presents the comparative analysis on the problem features of development of intra school control theory in domestic pedagogy in the second half XX century - the beginning of XXI century. The main attention is focused on development features intra school control in different periods of its existence .

The conducted historical and theoretical analysis allowed to allocate intra school control theory in Ukraine in the second half of the XX century - the beginning of the XXI century, the three periods of 50th - 60th years - was the period of accumulation of empirical research material; 70th - 80th years - was the period of the birth of theoretical and methodological foundations of intra school control; 90th years - the beginning of XXI century. - was the period of systematization and synthesis of theoretical and methodological foundations of intra school control.

Using comparative analysis, we compared the features of organization of intra school control in the different periods of development, namely: approaches ,principles, forms and methods of intra school control .

The research showed a history of secondary school management practice which was long time formed from the empirical basis and shows that theory always lags behind practical use.

50th - 60th years, XX century was a period of accumulation of empirical material or empirical period. This period is characterized by the dominance invariant, authoritarian paradigm, scientific papers focus on synthesis and indoctrination existing management experience, innovative ideas exclusion, isolation from global practices in the field of education.

70th - 80th years of the twentieth century was a period of the birth of theoretical and methodological foundations of intra management and control. This period is characterized by the development of democratic principles of intra school control, humanization and optimization of intra school management and control.

90th years of the XX century- theory of intra school control continues to develop in close unity with the theory of secondary school management and other components of pedagogy. 90th years - the beginning of the twentieth century was the period of systematization and synthesis of knowledge on the theory of intra management and control further development of those provisions in accordance with the theory of management, specification management functions, management of technology development in the increasingly humanistic approach to management and problem solving improving the quality of education, the use of pedagogical monitoring, diagnostics innovation.

Nowadays the educators are set complex and responsible tasks. In our view, the basis for the improvement of the educational process in schools is scientifically substantiated system of intra control over school productivity of the school community. In modern terms the basic principles of the theory of control is intra school control liberalization, differentiation, integration.

Therefore, further studies needs analysis on the problem and features of development of intra school control theory in domestic pedagogy and nowadays that is a promising area of our study.

Key words: comparative analysis, intra school control, school management, domestic pedagogy.

Важливою складовою педагогічної науки і практики є управління педагогічними системами, їх постійне реформування і удосконалення, але будь-яке новотворення повинно враховувати попередні здобутки, принаймні для того, щоб не повторювати вже зроблених помилок, не йти хибним шляхом. У цьому сенсі доцільним є аналіз й узагальнення розвитку проблем внутрішньошкільного контролю на різних історичних етапах. У досліджуваній період проблему внутрішньошкільного контролю в системі управління загальноосвітньою установою досліджували А. Димитрієв, Г. Єльнікова, Л. Калініна, Ю. Конаржевський, Т. Сорочан, Т. Шамова, Є. Хриков та ін.

Проведений нами історико-теоретичний аналіз дозволив виділити в розвитку теорії внутрішньошкільного контролю в Україні у другій половині XX століття - початку XXI століття трьох періодів: 50-60-ті роки – період накопичення емпіричного наукового матеріалу; 70-80-ті роки - період зародження теоретико-методологічних основ внутрішньошкільного контролю; 90-ті роки-початок XXI ст. – період систематизації і узагальнення теоретико-методологічних основ внутрішньо шкільного контролю. Отже, у запропонованій періодизації застосований проблемно-хронологічний принцип побудови. Встановлена періодизація повинна виступити як інструмент для виявлення загальних закономірностей подальших уявлень про теорію внутрішньо шкільного контролю, відіграти роль системи координат, у якій можна розглядати критичні точки розвитку цього педагогічного явища.

Мета статті: проаналізувати особливості розвитку теорії внутрішньошкільного контролю у вітчизняній педагогіці протягом другої половини XX століття – початку XXI століття.

Проведений історико-педагогічний аналіз наукових робіт 50 – 60-их рр. XX ст. [1; 4; 5 та ін.] дозволив визначити основні особливості розвитку теорії внутрішньошкільного контролю у цей період. 50 – 60-ті рр. XX ст. були періодом накопичення емпіричного матеріалу, або емпіричним періодом. Розвиток теорії внутрішньошкільного контролю в цей час спрямовувався партійними настановами та визначеними з орієнтацією на них завданнями, сформульованими керівниками педагогічної науки України. Цей період характеризується пануванням інваріантної, авторитарної парадигми управління, орієнтацією наукових праць на узагальнення та догматизацію існуючого досвіду управління, відторгненням інноваційних ідей, ізоляцією від світових напрацювань у галузі управління освітою. Управління школою мало адміністративно-авторитарний характер і будувалося на ленінських принципах:

партійності, науковості, плановості, колегіальності і єдиноначальності, обліку і контролю. До найбільш поширених методів внутрішнього шкільного контролю в цей період можна віднести: індивідуальну бесіду, вивчення документації, анкетування вчителів, психолого-педагогічні спостереження за роботою вчителя, проведення адміністративного тематичного оцінювання, серед форм внутрішньшкільного контролю передусім панували: колективну форму, адміністративний плановий контроль, адміністративний регулюючий контроль, класно-узагальнюючий, персональний, підсумковий.

Проведений історико-педагогічний аналіз наукових робіт 70 – 80-их рр. ХХ ст. [2; 3 та ін.] дозволив визначити основні особливості розвитку теорії внутрішньшкільного контролю в цей період. А саме, 70 – 80-ті роки ХХ століття були періодом зародження теоретико-методологічних основ внутрішньшкільного управління і контролю. Цей період характеризується розвитком демократичних засад внутрішнього шкільного контролю, гуманізацією та оптимізацією внутрішньшкільного управління і контролю. У цей період були обґрунтовані: системний, діяльнісний, системно-діяльнісний, науковий, функціональний, інформаційний, ситуаційний і оптимізаційний, особистісний підходи до внутрішньшкільного управління і контролю. До найбільш поширених методів внутрішньшкільного контролю в цей період можна віднести: індивідуальну бесіду (з учителем, його колегами, учнями, батьками), вивчення документації (календарні плани, поурочні плани, журнали, учнівські зошити, методичний зошит учителя, відгуки про роботу колег, творчий портрет учителя і т. д.), усну перевірку - бесіда (живий контакт між перевіряючим і учнем); письмову перевірку (більш об'єктивна при виявленні знань, умінь, навичок як письмової мови, так і письмово-обчислювальних навичок учнів), анкетування вчителів, інтерв'ювання (письмові відповіді на спеціально підготовлені запитання), діагностичне анкетування (визначення рівня обізнаності та вирішення важливих проблем навчально-виховного процесу), анкетування учнів, батьків, психолого-педагогічні спостереження за роботою вчителя (уроки, позакласні заходи), підсумкову спеціальну співбесіду за результатами навчально-виховного процесу за відповідні структурні одиниці навчального року (за тиждень, місяць, семестр), проведення адміністративного тематичного оцінювання. Серед форм внутрішнього шкільного контролю передусім панували такі: колективна форма, взаємоконтроль, самоконтроль, адміністративний плановий контроль, адміністративний регулюючий контроль, класно-узагальнюючий, фронтальний, тематичний, персональний, оглядовий, поточний контроль, попереджувальний, підсумковий, епізодичний, періодичний.

Проведений історико-педагогічний аналіз наукових робіт 90 рр. – початку ХХІ ст. [6; 7 та баг. ін.] дозволив визначити основні особливості розвитку теорії внутрішньшкільного контролю у цей період. У 90-ті роки ХХ століття теорія внутрішньшкільного контролю продовжує розвиватися в тісній єдності з теорією управління загальноосвітньою школою і іншими складовими педагогічної науки. 90-ті рр. – початок ХХІ ст. – період систематизації та узагальнення накопичених знань з теорії внутрішньшкільного управління та контролю, подальша розробка цих положень відповідно до теорії менеджменту, уточнення функцій управління, розробки технології управлінської діяльності в умовах посилення людиноцентристського підходу до управління і вирішення проблем підвищення якості освіти, використання педагогічного моніторингу, діагностики, впровадження інновацій. У цей період були обґрунтовані такі методологічні підходи до внутрішньшкільного управління і внутрішньшкільного контролю: аксіологічний, адаптивний, акмеологічний, інтегративний, кластерний, кваліметричний, мотиваційний, програмно-цільовий, рефлексивний, синергетичний, структурно-діяльнісний, особистісно орієнтований. При цьому, починаючи з 1990-х рр. і до сьогодні, намітилася тенденція до синтезу й інтеграції методологічних підходів до внутрішньшкільного управління і контролю: системно-діяльнісний, проблемно-функціональний, структурно-діяльнісний, програмно-цільовий, мотиваційний підходи мають у собі бінарний (лат. *binary*-подвійний, здвоєний) принцип

пізнання; інтегративний підхід (від лат. *integrum* - ціле; лат. *integratio* - відновлення, заповнення) у цьому випадку позначає об'єднання і взаємопроникнення методології аксіологічного, системного, синергетичного та акмеологічного підходів. До найбільш поширених методів внутрішньошкільного контролю, які продовжували вдосконалюватися, в цей період можна віднести такі: індивідуальна бесіда (з учителем, його колегами, учнями, батьками), вивчення документації (календарні плани, поурочні плани, журнали, учнівські зошити, методичний зошит учителя, відгуки про роботу колег, творчий портрет учителя і т. д.), усна перевірка-бесіда (живий контакт між перевіряючим і учнем); письмова перевірка (більш об'єктивна при виявленні знань, умінь, навичок як письмової мови, так і письмово-обчислювальних навичок учнів), анкетування вчителів, інтерв'ювання (письмові відповіді на спеціально підготовлені запитання), діагностичне анкетування (визначення рівня обізнаності та вирішення важливих проблем навчально-виховного процесу), анкетування учнів, батьків, психолого-педагогічні спостереження за роботою вчителя (уроки, позакласні заходи), підсумкова спеціальна співбесіда за результатами навчально-виховного процесу за відповідні структурні одиниці навчального року (за тиждень, місяць, семестр), проведення адміністративного тематичного оцінювання. Серед форм внутрішньошкільного контролю передусім панували такі: колективна форма, взаємоконтроль, самоконтроль, адміністративний плановий контроль, адміністративний регулюючий контроль, класно-узагальнюючий, фронтальний, тематичний, персональний, оглядовий, поточний контроль, попереджувальний, підсумковий, епізодичний, періодичний.

Порівняльний аналіз особливостей розвитку теорії внутрішньошкільного контролю протягом другої половини XX ст.- початку XXI ст. наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. - Особливості розвитку теорії внутрішньошкільного контролю протягом другої половини XX ст. – початку XXI ст.

№ з/п	Особливості організації внутрішньошкільного контролю	Характеристика		
		50-60 рр. XX ст.	70-80 рр. XX ст.	90 рр. – початок XXI ст.
1.	Підходи	адміністративно-авторитарний	системний, діяльнісний, системно-діяльнісний, науковий, функціональний, інформаційний, ситуаційний і оптимізаційний, особистісний підходи	аксіологічний, адаптивний, акмеологічний, інтегративний, кластерний, кваліметрічний, мотиваційний, програмно-цільовий, рефлексивний, синергетичний, структурно-діяльнісний, особистісно зорієнтований
2.	Принципи	партійності, науковості, плановості, колегіальності і єдиноначальності	демократизації і гуманізації, раціонального поєднання централізації і децентралізації, системності та цілісності внутрішньошкільного управління	демократизації і гуманізації, науковості, цілеспрямованості, системності та плановості, компетентності, поєднання колегіальності з персональною відповідальністю
3.	Форми внутрішньошкільного контролю	колективна форма, адміністративний плановий контроль, адміністративний регулюючий контроль, класно-узагальнюючий,	колективна форма, взаємоконтроль, адміністративний плановий контроль, адміністративний регулюючий контроль, класно-узагальнюючий, фронтальний, тематичний, персональний, оглядовий,	колективна форма, взаємоконтроль, самоконтроль, адміністративний плановий контроль, адміністративний регулюючий контроль, класно-узагальнюючий, фронтальний, тематичний, персональний, оглядовий, поточний контроль,

		персональний, підсумковий	поточний контроль, попереджувальний, підсумковий, епізодичний, періодичний	попереджувальний, підсумковий, епізодичний, періодичний
4.	Методи внутрішньошкі льного контролю	індивідуальна бесіда, вивчення документації, анкетування вчителів, психолого- педагогічні спостереження за роботою вчителя, проведення адміністративного тематичного оцінювання	індивідуальна бесіда; вивчення документації, усна перевірка, письмова перевірка, анкетування вчителів, анкетування учнів, батьків, психолого- педагогічні спостереження за роботою вчителя, підсумкова спеціальна співбесіда за результатами навчально-виховного процесу за відповідні структурні одиниці навчального року (за тиждень, місяць, семестр), проведення адміністративного тематичного оцінювання	індивідуальна бесіда (з учителем, його колегами, учнями, батьками); вивчення документації (календарні плани, поурочні плани, журнали, учнівські зошити, методичний зошит учителя, відгуки про роботу колег, творчий портрет учителя і т. д.); усна перевірка - бесіда (живий контакт між перевіряючим і учнем); письмова перевірка (більш об'єктивна при виявленні знань, умінь, навичок як письмової мови, так і письмово - обчислювальних навичок учнів); анкетування вчителів, анкетування учнів, батьків, психолого-педагогічні спостереження за роботою вчителя (уроки, позакласні заходи), підсумкова спеціальна співбесіда за результатами навчально-виховного процесу за відповідні структурні одиниці навчального року (за тиждень, місяць, семестр), проведення адміністративного тематичного оцінювання

Як показало дослідження, в історії загальноосвітньої школи практика управління тривалий час формувалася на емпіричній основі, а теорія не йшла попереду практики. Публікації з питань внутрішньошкільного контролю фактично тільки узагальнювали набутий досвід та незначною мірою розвивали теорію питання. Аналіз практики управління свідчить, що протягом кількох десятиріч контроль майже повністю був спрямований на педагога, процес та результати його діяльності. Саме педагогові адресувалися висновки та пропозиції, що формулювалися під час контролю. Діагностика процесу і результатів навчання та виховання проводилась у межах відвідування окремих уроків та виховних заходів. При цьому керівникам навчальних закладів доводилось контролювати і дисципліни, фахівцями з яких вони не були. Як наслідок, управління набуло адміністративно-авторитарної спрямованості. Отже, відбулася підміна: замість діагностування ефективності управлінської діяльності контроль було зосереджено на роботі педагога.

Проведений історико-теоретичний аналіз наукових досліджень, присвячених внутрішньошкільному управлінню і контролю, дозволив визначити, що головними тенденціями розвитку теорії внутрішньошкільного управління і контролю наразі є:

- протягом другої половини XX початку XXI ст. розвиток теорії управління загальноосвітньою школою відбувався від орієнтації досліджень на ідеологічні чинники, партійні настанови до орієнтації на логіку розвитку науки; від обґрунтування орієнтації управління на вплив до обґрунтування орієнтації управління на створення умов для забезпечення реалізації мети навчального закладу; від вивчення та узагальнення досвіду управління до створення цілісної управлінської теорії; від панування індуктивного до поступового поширення дедуктивного шляху розвитку теорії управління;

- якщо у 50-60 рр. в теорії управління переважали емпіричні підходи до визначення змісту управлінської діяльності окремих керівників, то, починаючи з 80-х рр., наукові дослідження були орієнтовані на обґрунтування цілісних моделей управління навчальними закладами;

- протягом другої половини ХХ ст. відбувалося поступове збільшення кількості науковців серед авторів публікацій з питань управління загальноосвітньою школою, внутрішньошкільного контролю та залучення до комплексних досліджень і науковців, і керівників навчальних закладів, і вчителів;

- у 50-70 рр. теорія внутрішньошкільного контролю функціонувала в межах єдиної управлінської парадигми, у 90-ті роки поширюється орієнтація на створення варіативних моделей управління навчальними закладами.

Сьогодні ставить перед освітянами складні і відповідальні завдання. На наш погляд, основою вдосконалення навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах є науково обґрунтована система внутрішньошкільного контролю за результативністю діяльності шкільного колективу. В сучасних умовах основними принципами розвитку теорії внутрішньошкільного контролю є гуманітаризація, диференціація, інтеграція.

Сьогодні вимоги до організації та здійснення внутрішньошкільного контролю відчутно зросли, адже він має сприяти чіткій і ефективній організації навчально-виховного процесу в кожному класі, забезпеченню змістовного проживання учнями у школі кожного дня, підвищенню кваліфікації педагогів. Отже, сучасна педагогічна наука орієнтується на створення в кожному навчальному закладі чіткої системи контролю за навчально-виховним процесом, яка базується на таких основоположних засадах: узгодження управління закладами освіти із загальною концепцією розбудови національної школи; чітке визначення стратегічної мети розвитку навчального закладу, тактичних завдань, проміжних та кінцевих результатів; розробка програм контрольної-аналітичної діяльності школи з точним визначенням критеріїв якості та ефективності управління; використання самоаналізу, самодіагностики та відповідного педагогічного інструментарію у практиці внутрішньошкільного контролю. Сьогодні в українській педагогічній науці створилися сприятливі умови для подальшого розвитку теорії внутрішнього шкільного контролю і запровадження цих ідей у практику, що сприятиме підвищенню ефективності освітньої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахмутська О. К. Інспектування роботи вчителя / О. К. Бахмутська // Рад. школа. – 1960. - №9. – С. 65-71.
2. Бегей В. М. Комплексний план управління навчально-виховним процесом у загальноосвітній школі / В. М. Бегей // Вісник львів. ун – ту. Сер. пед. – 1987. – Вип. 10. – С. 72 – 79.
3. Березняк Є. С. Планування роботи школи / Є. С. Березняк // Рад. шк. – 1978. – №8. – С. 75-82.
4. Бойко М. Ф. З досвіду організації внутрішньошкільного керівництва і контролю / М. Ф. Бойко // Рад.шк. –1966. – №9. – С.88-97.
5. Бондар А. Д. Організація внутрішньошкільного контролю / А. Д. Бондар. – К., 1958. – 128 с.
6. Карамушка Л. М. Актуальні проблеми психології управління освітніми закладами / Л. М. Карамушка // Вісн. Київ. ун – ту ім. Тараса Шевченка. Сер.: Соціологія. Психологія. Педагогіка. – 1998. – Вип. 5. – С. 27 – 30.
7. Хрыков Е. Н. Внутришкольный контроль: состояние, концепции, перспективы развития / Е. Н. Хрыков. – Луганск, 1994. – 177 с.

REFERENCES

1. Bahmutc'ka O. K. Incpektuvannja poboty vchytelja / O. K. Bahmutc'ka // Pad. shkola. – 1960. - №9. – P. 65-71.
2. Begej V. M. Kompleksnyj plan upravlinnja navchal'no-vyhovnym procesom u zagal'noosvitnij shkoli / V. M. Begej // Visnyk l'viv. un – tu. Ser. ped. – 1987. – Vyp. 10. – P. 72 – 79.
3. Bereznjak Je. S. Planuvannja roboty shkoly / Je. S. Bereznjak // Rad. shk. – 1978. – №8. – P. - 75-82.
4. Bojko M. F. Z docvidu oporganizacii' vnutpishn'oshkil'nogo kepivnyctva i kontpolju / M. F. Bojko // Pad.shk. –1966. – №9. – P.88-97.
5. Bondap A. D. Organizacija vnutpishn'oshkil'nogo kontrolju / A. D. Bondap. – K., 1958. – 128 p.
6. Karamushka L. M. Aktual'ni problemy psihologii' upravlinnja osvithimy zakladamy / L. M. Karamushka // Visn. Kyi'v. un – tu im. Tarasa Shevchenka. Ser.: Sociologija. Psihologija. Pedagogika. – 1998. – Vyp. 5. – P. 27 – 30.
7. Hrikov E. N. Vnutryshkol'nij kontrol': sostojanye, koncepcyy, perspektyvi razvytyja / E. N. Hrikov. – Lugansk, 1994. – 177 p.

УДК 378.14:81 – 115

СПЕЦИФІКА ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО ОПИСУ АРЕАЛЬНОЇ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Лісковацька Х. М.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, пров. Руставелі, 7, м. Харків, Україна

kharkivska_hgpa@ukr.net

У статті розглядаються головні ознаки ареальних фразеологізмів (фразеологічне значення, компонентний склад, граматичні категорії, відтворюваність, цілісність, емоційність, образність, експресивність, оцінність), наводиться класифікація (порівняльні фразеологізми, каламбурні вислови, фразеологізми, що виникли на основі метафоризації й метонімізації), досліджується періодизація фразеології як науки загалом та ареальної фразеології зокрема, вивчається досвід лексикографічного опрацювання діалектної фраземіки Б. Ларіна, С. Бевзенка, А. Сагаровського, В. Ужченка і Д. Ужченка, Г. Доброльожі, В. Чабаненка та інших, аналізуються приклади словникових статей з найбільш відомих лексикографічних праць.

Ключові слова: фразеологія, лексикографія, діалект, словникова стаття, класифікація, періодизація.

СПЕЦИФИКА ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОГО ОПИСАНИЯ АРЕАЛЬНОЙ ФРАЗЕОЛОГИИ

Лисковацкая К. М.

Коммунальное учреждение «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета, пер. Руставелли, 7, г. Харьков, Украина

kharkivska_hgpa@ukr.net

В статье рассматриваются главные признаки ареальных фразеологизмов (фразеологическое значение, компонентный состав, грамматические категории, воспроизводимость, целостность, эмоциональность, образность, экспресивность), классификация (сравнительные фразеологизмы, каламбурные выражения, фразеологизмы, возникшие на основе метафоризации и метонимизации), исследуется периодизация фразеологии как науки в целом и ареальной фразеологии в частности, изучается опыт лексикографического описания диалектной фраземіки Б. Ларина, С. Бевзенко, А. Сагаровського, В. Ужченко и Д. Ужченко, Г.